

קלויזנבורג זצ"ל הזמין את הגר"ש אלישיב זצ"ל לסעודת שבע ברכות אחרונה של אחד מנכדיו, והגר"ש א התנצל שלא יוכל להגיע, כי בהכירו את מנהג צאנו לאחור מאוד את צאת הכוכבים יצא שלפי מנהגו שבע הברכות תהייה ברכות לבטלה (למרות שהרב אלישיב הקפיד לחומרא שלא לעשות מלאכה במוצ"ש לפני זמן ר"ת); ואז הבטיח לו האדמו"ר שלכבודו יברכו הפעם את שבע הברכות לפני השקיעה... למעשה הכותב אוסר על הנוהגים לסמוך על שיטת הגאונים גם לקולא לברך שבע ברכות אחרי שעברו שבעת ימי המשתה לפי חשבונם, ומתיר זאת רק למי שמתייחס למחלוקת הגאונים ור"ת כספק, ומחמיר לשני הצדדים. מאמר אחר עוסק בהיתר ההחזרה על גבי פלטה חשמלית בשבת למי שנוהג לפעמים לבשל על הפלטה הזו, ובהמשך נמצאות עוד הערות ותגובות מעניינות וחשובות. יישר כוחם של העורכים.

ירחון האוצר. גיליון טו, אייר תשע"ח. שנו עמ'. (haotzar5777@gmail.com)

מאגר 'אוצר החכמה' גרס, עם כמה מאגרים תורניים אחרים, למהפכה בעולם התורה. רבבות הספרים מכל הדורות ומכל הסוגים שנמצאים בהישג יד גרמו לכך שהידע התורני נמצא במרחק לחיצה על מקש. אף מחבר אינו יכול לכתוב שספר פלוני 'אמ"א' [=אינו מצוי אצלי] ולכן לא יכל לראות את הדברים במקורם, ושיטות החיפוש המתוחכמות מביאות את הלומד למקורות ראשוניים וחיבורים מסכמים בכל נושא במהירות הבזק, ולא נותר אלא להעמיק בתוכן, להתמלא בידע, להרבות תורה בדיבור חברים, ומלאה הארץ דעה את ה'. בצד המאגר האינטרנטי של אוצר החכמה [אפשר לרכוש את המאגר גם בדיסק] קיימים פורומים תורניים שונים, שבהם עוסקים תלמידי חכמים וחוקרים וידענים וסקרנים מכל המינים והסוגים בביורים הלכתיים ולמדניים ותורניים-היסטוריים, כאשר יד מנהלי הפורום חזקה על הכותבים [בהצלחה מרובה אם כי לא מושלמת] להישאר ברמה תורנית וסגנונית מתאימה וראויה, ולא להיגרר לשיח הקלוקל המצוי ברשתות החברתיות ובפורומים למיניהם. בין המשתתפים בפורום אוצר"ח נמצאים גם תלמידי חכמים מופלגים, חלקם מזדהים בשםם ואחרים חוסים תחת 'ניקים' למיניהם, ולעיתים הדיונים חורגים מהערות קצרות רצוא-ושוב והופכות לעיונים הלכתיים רחבים ועמוקים. בעקבות זאת עלה לפני כשנתיים רעיון בליבם של כמה משתתפים להוסיף בצד הפורום גם כתב עת תורני אינטרנטי, שיהפוך לבמה מרכזית למאמרים ומחקרים ודיונים 'כבדים' יותר מהמקובל בפורום הרגיל. תוך זמן קצר הדברים הפכו מרעיון למעשה, ובימים אלו עלה לרשת הגיליון ה"ו, ובו למעלה מ-350 עמודים הכוללים מאמרים איכותיים מן השורה הראשונה ותגובות על מה שנכתב בגיליונות הקודמים. ששת העורכים הם תלמידי חכמים מכל גווי עולם התורה - החסידי והליטאי, הש"סניקי והדת"לי, כולם משתתפים ותיקים בפורום אוצר"ח. מאוד מדויקים ומרגשים הדברים שהם כתבו בסוף הקדמתם לגיליון זה: 'מה נחמד ומה נעים כאן בירחנונו שמתקבצים תלמידי חכמים מכל שדרות הציבור ומסבירים פנים זה לזה בהלכה, ונותנים לכל אחד לשאת ולתת מתורה דיליה אף שמתווכחים ועומדים כל אחד על דעתו כראוי וכנצרך. יתן ה' שנוכה להמשיך הלאה לחבר בין בתי המדרש שבקדוש, להאהיב את התורה ולחבבה על כל לומדיה די בכל אתר ואתר, עד שכל העולם יתמלא דעה כמים לים מכסים, זכרה ה' זאת לנו לטובה והיה זה שכרנו'.

ועתה לתוכן הגיליון: המדור 'אוצר הגזים' מביא חלק נוסף מחיבור בכת"י של האדר"ת 'מעשי למלך', לקט הערות בכל חלקי התורה; המדור 'אוצר הזמנים' כולל חמישה מאמרים בענייני ספירת העומר ופסח שני וחמץ שעבר עליו הפסח; המדורים 'אוצר או"ח', 'אוצר יו"ד', 'אוצר אה"ע' ו'אוצר טהרות' כוללים מאמרים חשובים כל אחד בתחומי [חסרים בגיליון זה מאמרים בעניינים חו"מ ובענייני זרעים], והמדור 'אוצר הספרים' כולל ביקורת מעניינת ונוקבת על הכרך החדש החמישי של הסדרה 'שרשי מנהג אשכנז' מאת הרב בנימין שלמה המבורגר, ראש מכון 'מורשת יהדות אשכנז' ומחדש מנהג אשכנז 'המקור' בדורנו. כמו הרבה מאמרים בירחון האוצר גם מאמר זה התפרסם במהדורתו הראשונה בפורום אוצה"ח, ותוקן וחוזק בעקבות התגובות והדיונים, חלקם חריפים ונוקבים, שהתנהלו בפורום בעניינו. כרך זה של 'שרשי מנהג אשכנז' עוסק בשאלת הנחת תפילין בחוה"מ ובמנהג ארץ ישראל שלא להניחם, ובשאלה האם בני אשכנז בארץ ישראל חייבים 'להיכנע' למנהג הרווח למרות שאבותיהם הניחו ללא ספק תפילין בחוה"מ, חלקם אף בברכה, כמנהג קדמונים רבים. הרב המבורגר בספר המקיף מאוד הזה (כמעט אלף עמודים!) מנסה להוכיח שהתשובה חיובית, והרב משה שוחט דן בדברים, ומעיר על כמה פגמים בדרכי כתיבתו של הספר לפי דעתו. אין ספק שהגיליון הבא יכלול תגובות בנושא טעון זה. כמה מאמרים ראויים לציון: דיון מקיף ברמת הצורך לבדוק פירות שנראים נקיים מתולעים, מתברר שיש מקום לחידושים גם בנושא כאילו-נדוש זה; דיון מקיף בהשתלשלות ותוקף חומרת רבי זירא בשמירת שבעה נקיים, גם במאמר זה בירורים חדשים בנושא; ובירור ההיתר לשריפת גופות גויים - שאלה מעשית במצבים מסוימים. יש לשבח בכל פה את היוזמה ואת הביצוע של ההוצאה לאור של הבמה התורנית החשובה הזו, שכולה לא באה אלא להגדיל תורה ולהאדירה בגישה של תלמידי חכמים הנוחים זה לזה, וכך ראוי.

בדד. כתב עת לענייני תורה ומדע. חוב' 33, אדר תשע"ח. עורך: עלי מרצבך. רמת גן, בר אילן, תשע"ח. 106-139 עמ'. (ely.merzbach@biu.ac.il)

הפעם רוב החוברת נמצא בצד האנגלי, וזה כולל בירור לגבי מהות המוצרים שמוגדרים 'חיי נפש' שמותר לבית הדין להתערב כדי לוודא את מכירתם במחירים ראויים, אם ראש השנה נהג יומיים בא"י בתחילת עידן הלוח הקבוע, ואיך הגילויים החדשים בחקר המוח בפרט, ובמדע בכלל, מרחיקים את ההסתברות של בריאה עצמונית של העולם בדרך אבולוציונית. בסוף החלק האנגלי נמצאת סקירה על ספרו החדש של פרופ' חיים סולוביצ'יק מאת המהנדס המלומד והידען יוסף יצחק איידלר, ותשובה רחבה ותקיפה של פרופ' סולוביצ'יק על דבריו. בצד העברי נמצא מאמר ארוך שנותן ביסוס מתמטי למידות שהתורה נדרשת בהן - קל וחומר, בניין אב והצד השווה, דינאים במשנת החכם הקדום רבי דוד מסיר ליאון ובתיאור רעידת האדמה בפיררה שבאיטליה ע"י רבי עזריה מן האדומים, שימוש במדע החשיבה לטובת השבחת הלימוד התורני והשקפת גדולי תורה על השימוש בטיפול פסיכולוגי, ולבסוף ויכוח בניי הקטן לבין בן-דודי המתמטיקאי ד"ר אלכס קליין לגבי הלגיטימיות של ההתייחסות החיובית והחינוכית לידיעות חריגות במדעי הטבע שהיו לחז"ל, בעקבות מאמר שלו בגיליון הקודם שבו זלזל במחזירים בתשובה שמשכנעים את שומעיהם באמיתות התורה ודברי חז"ל